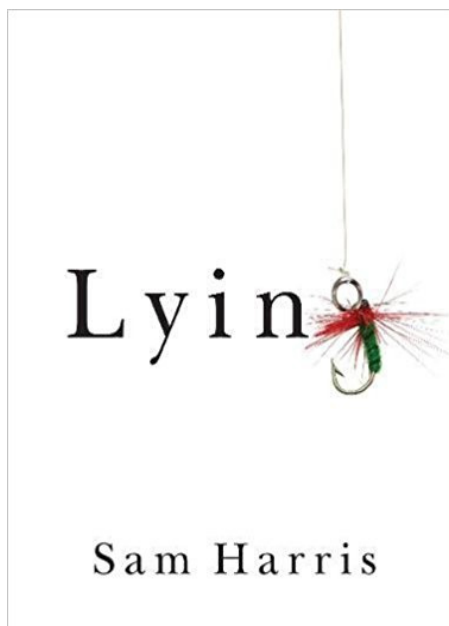

LYING, SAM HARRIS

Gerard Capdevila Arp

Lying (2011) és un llibre curt, una breu assaig filosòfic, escrit per Sam Harris, filòsof doctorat en neurociència, comunicador d'elit i autor de llibres com *The End of Faith* (2004), *The Moral Landscape* (2010) o *Waking Up* (2014).

El llibre parteix de la constatació d'una paradoxa: “sovint actuem de maneres que clarament ens faran infeliços” (p. 1), i un dels casos més recurrents és el de la mentida. A més a més, tots tendim a convenir que mentir està malament. Aleshores, per què mentim? No està clar, però el cas és que ho fem. La intenció de Harris és convèncer al lector que mentir és sempre moralment dolent.

Però, què entenem per mentir? Harris dóna una definició molt clara: “to lie is to intentionally mislead others when they expect honest communication”¹ (p. 4), això requereix de sinceritat per part de l'emissor, no de posseir la veritat.

¹ Mentir és enganyar/confondre als altres de manera intencionada quan ells esperen una comunicació honesta.

Les mentides piadoses i els seus costos

Aquestes mentides són les socialment més acceptades i les primeres que Harris vol abordar; la seva posició és ferma, tot i que són piadoses, segueixen sent mentides i per tant van lligades als perjudicis comuns de les mentides. Però quins són aquests perjudicis o danys? L'autor en destaca molts mitjançant l'ús d'exemples; exemples que sovint, pel seu final feliç, semblen fets excessivament a mida. Actuar bé no és sempre gratificant.

Un d'aquests exemples es resumeix en la pregunta: estic gras? (p. 16) La majoria entenem que la resposta que s'espera normalment és un no rotund, independentment de la veritat. En canvi, Harris advoca per la veritat, argumenta que no fer-ho té unes conseqüències negatives, i que per tant és, reprovable. Però, quines repercussions té mentir?

En primer lloc destrueix la confiança; assabentar-te que algú t'ha mentit genera en tu la sensació que tot allò que t'ha dit i et dirà pot ser un engany. (p. 21-24)

En segon lloc, empeny a la persona enganyada a actuar basant-se en informació falsa, la qual cosa pot tenir conseqüències negatives. Un bon exemple és perdre l'oportunitat d'acomiar-te d'un ésser estimat, al qual vas dir que la seva malaltia terminal no era mortal. (p. 24-25)

En tercer lloc, mentir requereix d'un gran exercici de memòria. Cal dur un seguiment de les mentides que has dit, i anar inventant més mentides per mantenir el relat, una espiral viciosa que no sol acabar bé. Dir la veritat és molt més senzill: sempre pots tornar a fer referència a la realitat. (p. 33-35)

Al llibre, Harris exposa altres motius que justifiquen perquè mentir és moralment dolent, però fins aquí Harris ja ha defensat que mentir, tot i que piadosament, deteriora les relacions humanes, porta a les víctimes a error o les priva de possibilitats i suposa un gran esforç per un mateix. Però, quina és l'alternativa? Dir al teu familiar que sí, que té totes les de morir durant l'operació?

L'exigència d'habilitat

L'alternativa, diu Harris, és ser sincer, però també adminis-

trador hàbil de la veritat. Si portant a la teva parella a una festa-sopar sorpresa et pregunta que on aneu, contestar “a sopar” és sortir del pas sense dir cap mentida. Fins aquí sembla fàcil, però què passa quan la situació fa més difícil amagar la veritat?

Què passa si et pregunten si t’agrada la bufanda horrible que t’han regalat? Harris diu que aquí entra en joc l’habilitat de gestionar quines veritats i de quina forma s’han de transmetre. “La bufanda? molt cridanera” o “sembla molt calenta” són maneres de sortir del pas sense mentir. A vegades, fins i tot, s’ha d’entendre quan és millor donar a conèixer tota la veritat, ja que potser és millor fer entendre al malalt terminal que li queda poc temps perquè pugui actuar en conseqüència.

Harris explora altres facetes d’aquesta hàbil administració com pot ser entendre el sub-text d’algunes converses per així poder respondre a aquest i no al missatge literal quan el que és important és el sub-text. Quan em pregunta pel seu aspecte, està demanat una opinió sincera o reafirmació emocional?

Així doncs, sembla que fer de la nostra una vida millor requereix de pràctica i habilitat, perquè no tots en sortirem airosos el pròxim cop que ens facin un regal horrible. La posició de Harris té una implicació que vas més enllà: ser moralment bo requereix d’habilitat.

Mentir *in extremis*

En filosofia és famós un cas hipotètic dissenyat per abordar la qüestió de la mentida. Diu quelcom així: un famós assassí està buscant una nena que tens amagada a casa. L’assassí està a la porta de casa teva i vol saber si has vist la seva víctima. Malgrat que en aquesta situació la mentida pot semblar justificable, Harris torna a proposar l’habilitat d’administrar la

veritat com a solució. Segons Harris, respondre “no t’ho diria ni que ho sapigués” (p. 30) seria una opció millor que mentir. Tot i així entén que aquestes situacions posen a la persona en una situació límit en la qual la mentida és difícilment reprovable. (p. 28-30)

Un altre cas de mentida *in extremis* és aquell en que cal ocultar una mala acció. Per exemple, negar un robatori a la policia o una infidelitat a la teva parella. La resposta de Harris en aquest cas és simple, no facis quelcom que t’obligui a mentir. Tot i que també planteja la reflexió de què passa quan allò injust és la llei i no la teva acció. (p. 30-33)

Mentides de les grosses

Les mentides grosses són com les piadoses i sembla que el judici moral d’aquestes grans mentides és encara més evident, ja que les seves conseqüències són més severes. La suposada possessió d’armes de destrucció massiva per part d’Iraq, va permetre al govern dels Estats Units iniciar una guerra, però va escampar un clima de desconfiança entre el poble americà i la comunitat internacional que segueix tenint repercussions a dia d’avui. (p. 36)

Un altre cas és l’estudi que associava les vacunes a l’autisme. Aquest és considerat des de fa temps un frau elaborat. Tot i que la llicència mèdica del seu autor, Andrew Wakefield ha estat revocada, les seves mentides han contribuït en certa mesura a l’actual desconfiança creixent envers les grans farmacèutiques, els moviments de medicina alternativa o la mort de persones per no estar vacunades. (p. 37-38)

Finalment aborda aquelles situacions o entorns on la mentida és recurrent, com pot ser la guerra o l’espionatge. En aquests casos, diu Harris, el context d’una relació genuïnament humana és inexistent, i per tant, l’exigència moral respecte la

mentida deixa d'estar present. "Quan un comença a llençar bombes [...] mentir ha esdevingut una altra arma en l'arsenal". (p. 39)

Un diàleg poc esclaridor

El breu assaig va seguit de dos apèndixs. El primer és una conversa amb Ronald A. Howard, el professor d'ètica que va impartir a Harris el curs *The Ethical Analyst* quan era jove i que tractava precisament sobre la mentida.

El diàleg consisteix principalment en una constant interpel·lació de Harris a Howard mitjançant casos hipotètics que problematitzen els judicis morals sobre la mentida. La dinàmica del diàleg és interessant però Howard evita constantment abordar els casos de manera frontal i hàbilment esquivava el punt central d'aquests fent referència a la seva inversemblança, utilitzant exemples concrets que no resolen la qüestió o proposant solucions a favor de la veritat d'una exigència moral desmesurada cap a l'individu.

La única cosa que queda clara al llarg de la conversa és que Howard encara és menys partidari que Harris de fer ús de la mentida i que posa molt èmfasi en quin tipus de relacions volem construir amb els altres: unes relacions basades en la honestat, la confiança i sense remordiments.

Una ronda de preguntes necessàries

El segon apèndix consisteix en una recopilació de preguntes dels lectors de la primera versió digital del llibre *Lying*. Aquest apartat recopila moltes de les preguntes que sorgeixen al llegir el llibre i Harris les aborda de manera oberta i en general directa.

Les preguntes serveixen per matisar i aportar llum sobre alguns punts del llibre. Però, a l'hora obren reflexions interessants: no està bé mentir, però, què passa amb els nens i el Nadal? I què passa quan ja has mentit i això t'obliga a seguir mentint? És lícit l'ús de mentides per part dels periodistes per obtenir informació rellevant? Haig de dir la veritat quan en el meu entorn la mentida és socialment exigida?

Harris no perd l'oportunitat d'acabar el llibre amb una pregunta d'un lector que explica que es veu obligat a mentir per culpa del seu entorn religiós. D'aquesta manera, Harris aprofita per tancar el llibre enllaçant-lo amb un dels pilars de la seva activitat intel·lectual: la crítica a la religió.

Un bon llibre

Lying és un llibre divulgatiu que aproxima la filosofia al públic general, ho fa amb un tema rellevant, quotidià i d'interès general; l'abordament del qual pot canviar-te la vida. Però

no només això, sinó que, tot i ser Harris poc sistemàtic en la manera de presentar la informació, és un escrit perfecte per iniciar reflexions en cursos de filosofia de tots els nivells.

Harris aconsegueix que ens prenguem seriosament l'imperatiu "mentir està sempre malament" des d'una perspectiva conseqüencialista, ètica normativa la qual sol justificar les mentides que maximitzen les conseqüències positives, fent així del seu text una aportació valuosa a la filosofia pràctica. Però *Lying* no només justifica que mentir està moralment malament, sinó que reflexiona, ajudant-se de l'ètica de la virtut, sobre com hauríem d'actuar a partir d'aquesta constatació. Harris, al llarg de l'obra, defensa que per evitar dir mentides cal ser un administrador hàbil de la veritat amb tot el que això implica: entendre el context, saber la quantitat de veritat que s'ha de comunicar o ser prou hàbil per defugir respostes a l'instant, entre altres. Així doncs, sembla que no mentir, i per tant, ser moralment bo requereix d'una pràctica i habilitat, d'una *phrónesi* pròpia de l'ètica de la virtut. És en aquesta aproximació a l'ètica de la virtut on s'aprecia en Harris l'herència del professor Howard i el seu curs sobre la mentida.

Amb tot, una sinceritat absoluta ens sembla com a mínim difícil d'assolir i costosa; el seu preu pot ser el respecte, els modals o la feina entre d'altres, i més si no s'és hàbil gestionant la veritat. Altrament, en una societat no acostumada a la veritat, potser no cal esdevenir el portaestendard d'aquesta, només ser una mica més sincer que la majoria. Però tot i aquestes i d'altres excuses, "com canviarien les teves relacions si decidissis no tornar a mentir mai més? [...] Quin tipus de persona esdevindries? I com podries canviar la gent al teu voltant? Val la pena esbrinar-ho." (p.42)

